

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Investigating the Relationship Between Smartphone Use and Social Dominance Orientation in University Students

Üniversite Öğrencilerinde Akıllı Telefon Kullanımı ve Sosyal Baskınlık Yönelimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

M. Cüneyt Birkök¹, Semanur Tatoğlu²

Abstract:

This study was conducted on 388 undergraduate students at Sakarya University Faculty of Education. The study examines the relationship between smartphone addiction and social dominance orientation. The relationship between smartphone addiction and social group dominance, especially in periods of mass mobility such as migration, war, and economic crisis, where social problems intensify, as a very convenient tool for directing groups, gains importance. In the study, data were collected using the Socio-demographic Data Form, Smartphone Addiction Scale Short Form (SMAS-SF) and the New Social Dominance Orientation Scale 7 (NSSAD7). For data analysis, t-test analysis, one-way analysis of variance (ANOVA) and Pearson moment correlation analysis were performed. As a result, no relationship was found between smartphone addiction and social dominance orientation. It was observed that social dominance orientation was higher in males than females. Participants whose mothers were agriculturalists were found to use smartphones more intensively. No differences were found in terms of other socio-demographic variables. It is recommended that the possible effects of social media use on social group dominance should be examined experimentally.

Keywords: smartphone addiction, social group dominance, technology

¹Assoc. Prof. Sakarya University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Sakarya-Türkiye, birkok@sakarya.edu.tr, Orcid id: 0000-0001-7915-1116

²MA., Republic of Türkiye Ministry of National Education, Uşak- Türkiye, statoglu@gmail.com, Orcid id: 0000-0001-9682-6779

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Dursun Yılmaz, Uşak University, Institute of Social Sciences, Department of Communication Sciences, Uşak- Türkiye, dursun_ylmz@yahoo.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 06.06.2023, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 30.10.2023, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 17.01.2024, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 17.03.2024

Citing/Referans Gösterimi: Birkök, M. C. & Tatoğlu, S. (2024). Investigating the Relationship Between Smartphone Use and Social Dominance Orientation in University Students. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 6(1): 62-68.

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu çalışma, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitim alan 388 lisans öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Çalışmanın amacı, akıllı telefon bağımlılığı ve sosyal baskınlık yönelimi arasındaki ilişkiyi incelemektir., Özellikle sosyal problemlerin yoğunlaştığı göç, savaş, ekonomik kriz gibi kitlesel hareketlilik dönemlerinde, grupların yönlendirilmesine çok elverişli bir araç olarak, akıllı telefon bağımlılığının sosyal grup baskınlığı ile olan ilişkisi, önem kazanmaktadır. Araştırmada Sosyo-demografik Veriler Formu, Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Form (ATBÖ-KF) ve Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği 7 (YSBYÖ7) ile veri toplanmıştır. Veri analizleri için, t testi analizi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson moment korelasyon analizi yapılmıştır. Sonuç itibarıyla; akıllı telefon bağımlılığı ile sosyal baskınlık yönelimi arasında ilişki bulunamamıştır. Erkeklerde kadımlara göre sosyal baskınlık yöneliminin daha yüksek olduğu görülmüştür. Annesi tarımcı olan katılımcıların daha yoğun akıllı telefon kullandıkları bulunmuştur. Diğer sosyo-demografik değişkenler açısından herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Sosyal medya kullanımının, sosyal grup baskınlığına olan olası etkilerinin deneysel olarak incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: akıllı telefon bağımlılığı, sosyal baskınlık yönelimi, teknoloji

Giriş

Teknolojinin, insan davranışlarını ve buna bağlı olarak da sosyal yapıyı değiştiren temel faktörlerden olduğu çeşitli neden-sonuç veya bağlantı ilişkilerinin incelendiği sosyolojik ve psikolojik çalışmalarla ortaya çıkarılmıştır (Sağır ve Eraslan 2019:62). Özellikle öğrenciler, bir teknolojik araç olan akıllı telefon kullanımının hem olumlu hem de olumsuz etkilerine maruz kalabilmektedirler (Tekinarslan ve Güner 2011:1045-48). Akıllı telefonlar günümüzde pek çok insanın hayatının vazgeçilmez bir parçası olarak sosyolojik ve psikolojik etkileri nedeniyle çalışmamızda bir değişken olarak ele alınmıştır. Eğitim, iletişim gibi temel işlevlerde kullanılırken, aynı zamanda sosyal medya, oyun gibi pek çok alanda da işlevsel olmaktadır (Arslan ve Ünal 2013:197). Örneğin; Akıllı telefon kullanımı ile akademik başarı arasında negatif bir ilişki de söz konusu olabilir. Akıllı telefon bağımlılığı olan bireyler, ders çalışmaya veya okula gitmeye engel teşkil eden, ders devamını ve takibini aksatan bir davranış sergileyebilirler (Baykan, Güneş, ve Seyfeli 2021; Kutlu ve Pamuk 2017:1268). Bu gibi bireysel etkileri olabileceği gibi, grup ölçeğinde etkileri de gözlemlenebilir.

Günümüzde çeşitli gruplar arasında oldukça şiddetli çatışmalar gözlemlenmektedir. Sadece marjinal ve dezavantajlı gruplar değil, mülteci ve göçmen grupları da yoğun demografik ve farklı kültürel özellikleri nedeniyle çeşitli grup temelli sosyal problemlerin ortaya çıkmasına ve büyümesine sebep olabilmektedirler (Necipoglu, Bebiş, ve Seviş, 2019). Gruplar birbirlerine karşı şiddet kullanma da dahil olmak üzere, herhangi bir şekilde harekete geçme veya geri çekilme davranışları içine de girebilirler. Böyle bir durumda, özellikle gelecekte söz sahibi olacak öğrencilerdeki akıllı telefon kullanımı veya bağımlılığı ile onların genel olarak çeşitli gruplara karşı sosyal baskınlık yönelimleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı veya hangi koşullar altında nasıl olabileceği önem kazanmaktadır. Sosyal baskınlık, eğitim artışıyla ters yönde olarak, akıllı telefon bağımlılığını artırdığını ortaya koyan bir çalışma da mevcuttur (Dula ve Güler 2022:312).

İşaret edilen ilişkinin neden önemli olduğu, bağımlılık ve etkinlik bağlamında ele alınabilir. Sosyolojik açıdan değerlendirildiğinde, bağımlılığın suça neden olduğu ve sosyal değerleri erittiği bilinmektedir (Dolu, Geleri, ve

Bağlar 2013). Yoğun akıllı telefon kullanımı da sosyal baskınlık yönelimini artırarak benzeri yönde olumsuz sonuçlar doğurabileceği beklenebilir. Akıllı telefon bağımlılığı, bireylerin, özellikle genç nüfusun, içinde yaşadığı sosyal ve siyasal dünyadan çok kısa sürede ve şiddetle etkilenmesine neden olabilmektedir Bireyin dijital çevredeki kültür ile etkileşimli bir şekilde doğrudan ve sürekli bir ilişki içinde olmasını sağlamaktadır (Varol 2023). Böyle bir durumda bireylerin sosyal baskınlık yönelimlerinin de değişmesi beklenebilir.

Akıllı telefon bağımlılığı ise, bireylerin sosyal ilişkilerini, psikolojik sağlıklarını ve akademik başarılarını olumsuz etkileyebilen bir davranışsal bağımlılık türüdür. Bir tür sosyal iletişim yoğunluğu anlamına gelmekle birlikte, diğer bağımlılık türleri gibi esasen bireye yalnızlaştırma (Aktaş ve Yılmaz, 2017; Çakır ve Oğuz, 2017) yoluyla zarar vermektedir. Bu noktada, bireyin içinde yaşadığı gerçek dünya ile sosyal medya dünyasının farklı, hatta birbirini engelleyen olgular olduğunu işaret etmek gerekmektedir. Örneğin sosyal medya bağımlılığı sosyal destek hissini negatif etkilemektedir (Kaya ve Güneş 2023). Böylece bağımlısı olunan araç, bireyin sosyal gerçeklikten kaçışını kolaylaştırmaktadır. Kendini ifade etme, yalnızlık giderme, sosyal destek arama gibi ihtiyaçlarını akıllı telefon aracılığıyla karşılamaya çalışmaktadır. Bu durum, bireyin akıllı telefon aracılığıyla adeta kendisine özgü kapalı bir kutu gibi farklı sosyal dünya inşa ederek içinde yaşamasına ve dışarıdaki diğer dünyalarla ilişkisinin giderek azalmasına neden olabilmektedir (Tutgun-Ünal ve Bozkurt, 2020). Psikolojideki bağımlılığın ifadesi olan yoksunluk belirtisi, gruplarda da çeşitli sosyal şekillerde gözlemlenebilir. Örneğin, grup üyelerinde, baskı altında olduğunu hissetme, düşük özsayı, endişe, yalnızlık gibi grup davranışlarını etkileyebilecek sosyal psikolojik durumlar ortaya çıkabilir. Bireyler kendilerini olduklarından farklı ve normlara uygun oldukları yanılsamalarına düşerek giderilmesi zor ön yargılar geliştirebilirler (Szudek, Hill, ve Edwards 2022).

Sosyal baskınlık yönelimi, bireylerin kendi grubunun diğer gruplara üstün gelmesini istemesi, bunun için sosyal hiyerarşiye önem vermesi ve çaba göstermesi olarak tanımlanabilir (Kaynak, Kaynak Malatyali, ve Hasta 2021). Sidanius ve Pratto'ya (2001) göre sosyal baskınlık yönelimi, sosyal değişim süreçlerinde de rol oynamaktadır

ve yüksek olan bireyler, mevcut hiyerarşiye bağlı kalma ve statükonun devamını savunma, daha rekabetçi, saldırgan ve önyargılı olma eğilimindedirler. Sosyal baskınlık yönelimi düşük olan bireyler ise daha işbirlikçi, barışçıl ve hoşgörülü olma, mevcut hiyerarşiye karşı çıkma ve statükoyu değiştirme eğilimindedirler. Erkeklerin kadınlara göre baskınlık yöneliminin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Pratto, Stallworth, ve Sidanius 1997). İnsanların grup temelli sosyal hiyerarşiyi kabul etme ve arzu etme derecesini ifade eden sosyal baskınlık yönelimi, esasen sosyal baskınlık kuramının bir parçasıdır. Sosyal baskınlık kuramı (SBK), yaş, cinsiyet, etnisite gibi sosyo-biyolojik temelli sosyal hiyerarşilerin nasıl oluştuğunu, sürdürüldüğünü ve üst grupların alt gruplara baskısının nasıl meşrulaştırıldığını inceleyen sosyal psikolojik bir kuramdır. Irkçılık, cinsiyetçilik, sınıfçılık, milliyetçilik gibi sosyolojik kavramlarla ilişkilidir (Levin vd. 2002). SBK, grup temelli sosyal eşitsizliği, kültürel ideolojiler ve meşrulaştırıcı mitleri inceler. Meşrulaştırıcı mitler, grup hiyerarşisini, sosyal kurum ve uygulamaları meşrulaştıran, mevcut eşitsizlik yapılarını "normal" olarak gizlemeye, artırmaya veya azaltmaya yararlar (Levin vd. 2002). Sosyal baskınlık kuramı ayrıca gruplar arası eşitsizlik, çatışma ve baskının nedenlerini ve sonuçlarını açıklamaya çalışır. Baskın gruplar güçlerine dayanarak diğer grupların mağduriyetlerini reddedebilmektedirler (Danbold, Onyeador, ve Unzueta 2022). Grup çatışması ve ırkçılık, homofobi, etnik merkezçilik, cinsiyetçilik, sınıfçılık, bölgecilik gibi birçok baskı formu, grup temelli hiyerarşiler oluşturma eğiliminin göstergeleri olarak ele alınabilir (Sidanius ve Pratto, 2001).

Bu çalışmada bağımlılık düzeyinde etkin olan akıllı telefon alışkanlığı bir değişken olarak ele alınmaktadır. Temel yaklaşımımız, akıllı telefon aracılığıyla bireyin ait olduğu gruptan daha fazla etkilenecek diğer gruplara karşı olumsuz tutum ve davranış içine girebileceğidir (Trinidad 2023). Burada yoğun telefon kullanımı, bir neden olarak değil, ilişkisel olarak grup iletişiminin artmasıyla grup dinamiklerinin kolaylaşmasında, güçlenmesinde ve yönlendirmede aracı bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada "bağımlılık" kavramı, yoğun kullanımı saptamak ve işaret etmek amacıyla kullanılmıştır. Psikolojinin birey için işaret ettiği sonuçlar, sosyolojik yaklaşımla, gruplar ölçeğinde de ortaya çıkarılabilir (Trinidad 2023). Yanlış veya yönlendirici haberlerin grup için etkin olmasıyla bizzat grup üyelerine veya diğer gruplara karşı zarar verici eylemler görülebilir. Grup veya kitlesel hareketlerin topluma verebileceği zararlar toplumsal çatışmalara neden olabilir.

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1) Akıllı telefon bağımlılığı ile sosyal baskınlık yönelimi arasında bir ilişki var mıdır?
- 2) Cinsiyet, ebeveynin eğitimi, ebeveynin mesleği, aile geliri, yaşadığı yer, hane halkı ve bitirdiği lise türü gibi sosyo-demografik değişkenler ile akıllı telefon bağımlılığı arasında bir ilişki var mıdır?
- 3) Belirtilen sosyo-demografik değişkenler ile sosyal baskınlık yönelimi arasında bir ilişki var mıdır?

Bu araştırmanın amacı, bazı sosyo-demografik değişkenler çerçevesinde akıllı telefon bağımlılığı ile sosyal baskınlık yönelimi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Nasıl bir bağlantı olduğunun anlaşılması, sosyal gruplar arasındaki çatışmaların veya iş birliklerinin

yönetilmesinde çok önemli bir sosyal ve politik farkındalık sağlayabilir.

Çalışma konusu hakkında aşağıdaki alan yazın incelenmesi yapılmıştır:

İşık ve Kaptangil çalışmasında (2018), akıllı telefon bağımlılık düzeyi ile sosyal medya kullanım süresi arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki ve ayrıca dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık kişilik özellikleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Bulgular, bireylerin sosyal medya etkisi altında kaldığını ve benlik saygısı ve yaşam doyumunun azalması gibi olumsuz kişilik özelliklerini etkilediğini (Hawi ve Samaha, 2017; Usán Supervía vd., 2022) ortaya koyarak teknolojinin davranışları etkilediği varsayımımızı desteklemektedir.

Hayırcı ve Sarı (2020) çalışmasında, lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ile sosyal kaygı ve yalnızlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna göre akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ile sosyal kaygının alt boyutları olan olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma, huzursuzluk duyma arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Akıllı telefon kullanımı ile otoriterlik arasında bir ilişki olup olmadığını araştıran çalışmalarda akıllı telefonlarını günde iki saatten fazla kullanan kişilerin "Bazı insan grupları diğerlerinden daha iyidir" ve "İnsanların toplumdaki yerlerini bilmeleri önemlidir" gibi ifadelerle katılma olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Ada ve Tatlı, 2012). İşaret edilen sonuçlar, akıllı telefon kullanımının, bireylerin sosyal ve siyasi tutumlarını etkileyebileceğini ve sosyal baskınlık yönelimini artırabileceğini düşündürmektedir.

Sosyal baskınlık yöneliminin kişilik özellikleriyle ne şekilde ilişkili olduğu incelendiğinde, eğitim, cinsiyet ve iş birliğine yatkınlık gibi değişkenlerin SBY'yi etkilediği bulunmuştur. Okumuşoğlu'nun (2017) yaptığı çalışmada, erkeklerin SBY puanları kadınlardan daha yüksek çıkmıştır. İşbirliğine yatkınlık ve kendini yönetme gibi kişilik özellikleri SBY ile ters orantılıdır. SBY'nin bir kişilik özelliği değil, bir tutum olduğu sonucuna varılmıştır (Okumuşoğlu 2017). Bir diğer çalışma da ise sosyal baskınlık kuramının temel varsayımı test edilmiştir. Buna göre grup temelli eşitsizlik düzeylerindeki bireysel farklılıkların temel belirleyicisi olan SBY, grup hiyerarşisini arttıran ideolojileri destekleme eğilimindedir. Bulgulara göre SBY, ırkçılık, muhafazakarlık, olumlu ayrımcılık karşıtlığı ve entelektüel karmaşıklık gibi ideolojik değişkenlerle anlamlı bir şekilde ilişkilidir. Ayrıca bu ilişkinin grup statüsüne bağlı olmadığı bulunmuştur (Sidanius, Pratto, ve Bobo 1996).

Yöntem

Araştırmanın Deseni, Evreni ve Örneklemi

Akıllı telefon bağımlılığı ile sosyal baskınlık yönelimi arasındaki ilişkiyi incelemek için, deneysel olmayan korelasyonel araştırma deseni kullanılmıştır. Belirtilen değişkenlerin tüm olası çiftleri analiz edilerek aralarında popülasyon ilişkisinin olup olmadığı hipotezi test edilmiştir.

Araştırmanın evreni Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileridir. Rektörlükten 15.12.2022 tarih ve E-61923333-050.99-199829 sayılı Etik Kurul onay kararı

alınmıştır. Örneklem, orantısız eleman örnekleme tekniği ile Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2022-2023 öğretim yılında akıllı telefon kullanan öğrenciler arasından rastgele ve gönüllülük esasına göre seçilmiş 272 kadın, 116 erkek, toplam 388 öğrenciden oluşturulmuştur. Tüm katılımcıların akıllı telefon kullandıkları varsayılmıştır. Bazı demografik değişkenlere göre telefon bağımlılığında, baskınlık yöneliminde ve aralarında bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla sosyo-demografik sorular hazırlanmıştır. Katılımcılara yapılan çalışma hakkında kısa bilgi verilerek demografik anket ve ölçek soruları veri toplama formu aracılığıyla ve yazılı bilgilendirilme onamı istenerek çevrimiçi iletilmiştir.

Veri toplama araçları

Çalışmada sosyo-demografik sorular formu, Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği Kısa Form (ATBÖ-KF) ve Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği 7 (YSBYÖ7) olmak üzere üç veri toplama aracı kullanılmıştır.

Sosyo-demografik sorular: Toplam 12 adet hazırlanan Sosyo-demografik sorular, temel sosyolojik tabakalaşmayı kategorize eden eğitim, gelir ve çevre faktörlerinden geliştirilmiştir. Bunlar, cinsiyet, ebeveynin eğitimi ve mesleği, aile geliri, hane halkı sayısı, bitirdiği lise ve yerleşim yeri olarak gruplandırılmıştır. Bu soruların sosyal tabakalaşma durumuna göre akıllı telefon bağımlılığının ve sosyal baskınlık yöneliminin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlayabileceği düşünülmüştür.

Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği: Bireylerin akıllı telefon kullanımını ile ilgili bağımlılık düzeyini ölçerek davranışsal ve psikolojik etkilerini değerlendirmek için geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Çalışmada, Noyan ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanması yapılan Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Formu (ATBÖ-KF) kullanılmıştır (Noyan vd. 2015). Bu ölçek 10 maddeden oluşan ve altılı Likert derecelleme ile değerlendirilen bir ölçektir. Ölçek maddeleri 1'den 6'ya doğru puanlandırılmıştır. Ölçek puanları 10-60 arasında değişmektedir. Testten elde edilen puan arttıkça bağımlılık için riskin arttığı değerlendirilmektedir. Ölçek bir faktörlü olup alt ölçekleri yoktur. İç tutarlılık ve eş zamanlı geçerliliğinin Cronbach alfa katsayısı 0.91'dir. Ölçekten alınan puanın anlamlılığı

için kesin bir sınır yoktur. Ancak genel olarak 31 ve üzeri puan alan kişilerin akıllı telefon bağımlılığı riski taşıdığı veya bireyin günlük yaşamını ne kadar olumsuz etkilediğini gösterdiği kabul edilir.

Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği 7 (YSBYÖ7): Sidanius, Levin ve Pratto tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğe göre, puanlar arttıkça sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan kişilerin, bazı grupların diğerlerinden üstün olduğuna ve daha fazla güce ve kaynağa sahip olması gerektiğine inanma olasılığı daha yüksektir. Sosyal baskınlık yönelimi düşük olan kişilerin, tüm grupların eşit olduğuna ve herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanma olasılığı daha yüksektir. Ölçek, 16 sorudan oluşan yedili Likert değerlendirme yapmaktadır. Tek faktörlü olarak Türkçe standardizasyonu Karaçanta (2002) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Alfa değeri ,85, iki yarı güvenilirliği ,79 ve test-tekrar test güvenilirliği ,86 olarak belirlenmiştir. İç tutarlılık katsayıları ,90'dır (Okumuşoğlu 2017:885).

Verilerin analizi: Analizler için JASP yazılımı kullanılmıştır (JASP Team 2023). Katılımcıların demografik verileri için frekans analizi yapılmıştır. Araştırmada yer alan problemlerin testi için Pearson moment korelasyonu, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Normal dağılım testi için Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır.

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Form ve Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği 7 verilerinin normallik testi yapılmış ve toplam ortalama değerleri bulunmuştur. ATBÖ-KF için Skewness (0,261) ve Kurtosis (-0,52); YSBYÖ7 için Skewness (0,484) ve Kurtosis (-0,117) normallik testi değerleri (-1,5) ile (1,5) arasında bulunduğu normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Walker vd. 2022:7).

Bulgular

ATBÖ-KF ve YSBYÖ7' nin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için bağımsız gruplar t-testi karşılaştırmaları yapılmıştır.

Tablo 1. ATBÖ-KF ve YSBYÖ7' nin cinsiyete göre karşılaştırma sonuçları

	Cinsiyet	n	X	Ss.	t	p
ATBÖ-KF	Kadın	272	31,78	10,21	1,005	,316
	Erkek	116	30,62	10,94		
YSBYÖ7	Kadın	272	44,43	13,82	-4,361	,000
	Erkek	116	52,47	17,67		

(p>,05), (p<,05).

Tablo 1' deki "bağımsız gruplar t-testi" sonuçlarına göre ATBÖ-KF puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği (p>,05); YSBYÖ7 puanlarının ise cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<,05). Erkek bireylerin YSBYÖ7 puanları daha yüksek bulunmuştur.

ATBÖ-KF puanlarının anne mesleğine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır.

Tablo 2. ATBÖ-KF'nin anne mesleğine göre karşılaştırma sonuçları

Anne Mesleği	n	X	Ss.	F	P	Anlamlı Fark
Çalışmıyor (1)	263	31,08	9,95			
Esnaflık (2)	16	29,00	11,59			
Tarımcılık (3)	7	45,57	5,65	3,033	,011	3-1,2,4,5,6,
İşçilik (4)	50	31,04	12,30			
Memurluk (5)	25	31,72	9,11			
Serbest Çalışan (6)	27	33,07	10,56			

(p<.05).

Tablo 2' deki "tek yönlü varyans analizi (ANOVA)" sonuçlarına göre ATBÖ-KF puanlarının anne mesleğine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<.05). Farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Post Hoc (Tamhane's T2) sonuçlarına göre anneleri tarımcı olanların ortalamaları diğer meslek gruplarına göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Öte yandan ebeveynin eğitimi, lise türü, babanın mesleği ve hane halkı sayısı gibi diğer sosyo-demografik değişkenlere göre ATBÖ-KF ve YSBYÖ7 puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p>.05).

ATBÖ-KF ile YSBYÖ7 arasında ilişkinin olup olmadığını incelemek için Pearson moment korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 3. ATBÖ-KF ile YSBYÖ7 arasındaki ilişki sonuçları

		YSBYÖ7
ATBÖ-KF	r	-,045
	p	,378

(p>.05).

Tablo 3' deki "Pearson moment korelasyon analizi" sonucunda ATBÖ-KF ile YSBYÖ7 arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir (r=-,045; p=,378).

Tartışma

Bu çalışmada bazı sosyo-demografik değişkenlere göre akıllı telefon bağımlılığı ile sosyal baskınlık yönelimi arasındaki ilişki incelenmiştir.

Öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı düzeyleri ile Sosyal Baskınlık Yönelimi düzeyleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, akıllı telefon kullanımının, bireyin kişilik özellikleri veya kapsamı gibi çeşitli boyutları itibari ile dolaylı ve anlamlı bir şekilde sosyal baskınlık yönelimini etkilediğini ifade eden çeşitli çalışmalar mevcuttur (İkişik vd. 2020). Bazı çalışmalar, akıllı telefonların sosyal iletişimi kolaylaştırarak ve sosyal destek sağlayarak sosyal baskınlık yönelimini azaltabileceğini ileri sürmüştür (Hartanto vd. 2023). Buna karşılık, sosyal medya kullanımı aracılığıyla akıllı telefon bağımlılığı ile sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif bir ilişki olduğu, akıllı telefonların sosyal medya kullanımı gibi etkileşimli özelliklerinin, sosyal baskınlık yönelimini arttırabileceği de öne sürülmektedir (Kaya ve Güneş 2023). Başka bazı çalışmalar da akıllı telefonların aşırı kullanımının SBY'yi arttırabileceğini, çünkü bireylerin yüz yüze iletişimden kaçınmasına ve sosyal becerilerini geliştirmesini engellemesine neden olabileceğini belirtmiştir. Ancak, bu ilişkinin neden-sonuç ilişkisi olmadığı ve daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu da belirtilmektedir (Ada ve Tatlı, 2012).

Yoğun akıllı telefon kullanımı ile baskınlık yönelimi arasında doğrusal bir ilişkinin olmamasının nedeni olarak, sosyal medya ve oyun gibi uygulamaların etkisiyle kişilerin gerçek hayattan uzaklaşması ve yalnızlık duygusuna kapılmasının olduğu düşünülebilir. Nitekim, akıllı telefon bağımlılığı olan kişiler, sosyal kimliklerini sanal ortamlarda oluşturabilir ve gerçek hayattaki gruplara aidiyet duygusunu kaybedebilirler (Mert ve Özdemir, 2018). Bu da sosyal baskınlık yönelimini zayıflatırabilir. Öte yandan, yoğun akıllı telefon kullanımının sosyal baskınlık yönelimi üzerindeki etkisi, kişisel faktörlere de bağlı olabilir. Örneğin, öz kontrol düzeyi yüksek olan kişiler, akıllı telefon kullanımını daha iyi dengeleyerek sosyal hayatlarından kopmayabilirler (Hawi ve Samaha, 2017; Swiatek vd., 2023). Sosyal gruplarından kopmamak için yoğun telefon kullanımı, bağımlılığın ortaya çıkması veya grup baskınlığının artması için yeterli bir gerekçe olmayabilir (Dolan 2023). Sonuç olarak, yoğun akıllı telefon kullanımının sosyal baskınlık yönelimi üzerindeki etkisi hem bireysel hem de sosyal faktörlere göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Mesleği tarımcılık olan annelerin çocuklarında diğer meslek gruplarına göre akıllı telefon bağımlılığı anlamlı olarak daha yüksek bulunmasının nedeni olarak kırsal alanda yalnız kalan çocukların akıllı telefon kullanımı ile sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışması olabilir. Başka bir çalışmada da benzeri sonuçları bildirmektedir (Aydın ve Birol 2020). Tarım işinin zorluğu ve mevsimselliği nedeniyle annelerin çocuklarına yeterince zaman ayıramaması, çocukların kırsal alanda yaşamının getirdiği sıkıntılardan kaçmak için akıllı telefona yönelmesi, akıllı telefonun çocuklar için eğlence ve öğrenme kaynağı

olması gibi nedenler değerlendirilmektedir (Aydın ve Birol 2020).

Çalışmamızda sosyal grup baskınlığının erkekler lehine daha yüksek olmasının nedeni olarak cinsiyet temelli hiyerarşinin etkin olduğu düşünülebilir. Nitekim başka çalışmalarla da benzeri sonuçlar değerlendirilmektedir (Danbold vd. 2022; Okumuşoğlu 2017; Pratto vd. 1997). Sosyal baskınlık kuramına göre, cinsiyet temelli hiyerarşi tüm sosyal sistemlerde var olan bir yapıdır ve genellikle erkeklerin kadınlara göre daha fazla güç ve kaynak sahibi olmasını sağlamaktadır (Levin vd. 2002). Bu nedenle, erkeklerin sosyal baskınlık yönelimi puanlarının kadınlardan daha yüksek olması beklenmektedir. Eldeki sonuçlar, erkeklerin kadınlara göre gruplar arası eşitsizliği ve ayrımcılığı daha fazla destekledikleri ve mevcut hiyerarşiyi korumaya daha yatkın oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Öneriler

Gelecekteki araştırmalarda, akıllı telefon kullanımı aracılığıyla sosyal medya bağımlılığının sosyal grup baskınlığına etkileri incelenmelidir. Bu çalışmada kullanılan daha öznel sosyo-demografik değişkenlerin, akıllı telefon etkisiyle ne tür sosyal baskınlıklara neden olabileceği araştırılmalıdır. Akıllı telefon kullanımının, sosyal grup baskınlığına doğrudan sebep-sonuç ilişkisi bakımından etkisinin olup olmadığı deneysel olarak incelenmelidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi lisans öğrencileri ile sınırlıdır. Başka yaş, meslek gibi herhangi bir sosyal grup için geçerli değildir. Akıllı Telefon

Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formu yüz yüze eğitim döneminde uygulandığı için bu cihazın kullanımını gerektiren uzaktan eğitim veya mesleki kullanım gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Bu nedenle ölçek amacına uygun olarak ortalama bir durumda uygulanmış sayılmaktadır.

Beyanname

Etik Onay ve Katılma İzni

Veri toplamaya başlamadan önce Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu 15.12.2022 tarih ve E-61923333-050.99-199829 sayılı onay kararı alınmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

MCB ve ST birlikte araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmuş, verileri toplamış, analiz etmiş ve yorumlamışlardır. Yazarlar makalenin son halini onaylamışlardır.

References

- Ada, Serkan, ve Hasan Tatlı. 2012. "Akıllı Telefon Kullanımını Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma". Ss. 1-10 içinde Akademik Bilişim Konferansı 2012, Antalya. Antalya: Akademik Bilişim.
- Aktaş, Hasret, ve Nurcan Yılmaz. 2017. "Üniversite gençliğinin yalnızlık ve utangaçlık unsurları açısından akıllı telefon bağımlılığı". *International Journal of Social Sciences and Education Research* 3(1):85-100. doi: 10.24289/ijsser.283590.
- Arslan, Ahmet, ve Aylin Tutgun Ünal. 2013. "Examination of Cell Phone Usage Habits and Purposes of Education Faculty Students". *Journal of Human Sciences* 10(1):182-201.
- Aydın, Elif, ve Sefa Şahan Birol. 2020. "Boş zaman aktivitelerinde akıllı telefon kullanımının anne çocuk etkileşimi açısından incelenmesi". *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 7(1):13-24.
- Baykan, Zeynep, Hasan Güneş, ve Yasemin Seyfeli. 2021. "Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığı ile Akademik Erteleme ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki". *Tıp Eğitimi Dünyası* 20(61):119-34. doi: 10.25282/ted.848495.
- Çakır, Özlem, ve Ebru Oğuz. 2017. "Lise Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişki". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13(1):418-29. doi: 10.17860/mersinefd.290711.
- Danbold, Felix, Ivuoma N. Onyeador, ve Miguel M. Unzueta. 2022. "Dominant Groups Support Digressive Victimhood Claims to Counter Accusations of Discrimination". *Journal of Experimental Social Psychology* 98:1-16. doi: 10.1016/j.jesp.2021.104233.
- Dolan, Eric W. 2023. "People share fake news because they don't want to be ostracized from their social circles, study suggests". *PsyPost*. Geliş tarihi 21 Nisan 2023 (<https://www.psypost.org/2023/03/people-share-fake-news-because-they-dont-want-to-be-ostracized-from-their-social-circles-study-suggests-69234>).
- Dolu, Osman, Aytekin Geleri, ve H. İbrahim Bağlar. 2013. *Suç Sosyolojisi*. editör A. Geleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Dula, Ali, ve Şakir Güler. 2022. "Akıllı Telefon Bağımlılığı Üzerinde Dijital Sosyal Baskının Rolünü Keşfetmek". *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi* 4(4):306-14.
- Hartanto, Andree, Kristine Y. X. Lee, Yi Jing Chua, Frosch Y. X. Quek, ve Nadyanna M. Majeed. 2023. "Smartphone Use and Daily Cognitive Failures: A Critical Examination Using a Daily Diary Approach with Objective Smartphone Measures". *British Journal of Psychology* 114(1):70-85. doi: 10.1111/bjop.12597.
- Hawi, Nazir S., ve Maya Samaha. 2017. "The Relations Among Social Media Addiction, Self-Esteem, and Life Satisfaction in University Students". *Social Science Computer Review* 35(5):576-86. doi: 10.1177/0894439316660340.
- Hayırcı, Beyza, ve Enver Sarı. 2020. "Lise Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyleri ile Sosyal Kaygı ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 7(1):61-79.
- Işık, Metin, ve İrem Kaptangil. 2018. "Akıllı Telefon Bağımlılığının Sosyal Medya Kullanımı ve Beş Faktör Kişilik Özelliği İle İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinden Bir Araştırma". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7(2):695-717. doi: 10.15869/itobiad.361081.

İkişik, Hatice, Güven Turan, Selin Korkmaz, Hüseyin Bilal Aydın, Hatice Merve Solak, Kübra Özmeral, Semanur Bayram, ve Mücahit Bulut. 2020. "Öğrencilerde Akıllı Telefon Bağımlılığının Değerlendirilmesi: Bir Tıp Fakültesi Örneği". *Bağımlılık Dergisi* 21(4):317-25.

JASP Team. 2023. "JASP (Version 0.17.2)[Computer software]".

Karaçanta, Hatice. 2002. "Üniversite öğrencilerinin sosyal baskınlık yönelimi ve başka bazı değişkenler açısından karşılaştırılması". Tez, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı, Ankara.

Kaya, Bilal, ve Selahattin Güneş. 2023. "The Relationship between Smartphone Addiction and Identity Development among Adolescents". *Research on Education and Psychology* 7(1):39-50. doi: 10.54535/rep.1266606.

Kaynak, Bağdat Deniz, Meryem Kaynak Malatyalı, ve Derya Hasta. 2021. "Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği'nin (SBY7) Türkçeye Uyarlanması". *Psikoloji Çalışmaları* 41(1):301-30. doi: 10.26650/SP2020-0108.

Kutlu, Mustafa, ve Mustafa Pamuk. 2017. "Investigation of university students' problematic usage of mobile phone in the context of personality". *Journal of Human Sciences* 14(2):1263-72.

Levin, Shana, Christopher M. Federico, Jim Sidanius, ve Joshua L. Rabinowitz. 2002. "Social Dominance Orientation and Intergroup Bias: The Legitimation of Favoritism for High-Status Groups". *Personality and Social Psychology Bulletin* 28(2):144-57. doi: 10.1177/0146167202282002.

Mert, Abdullah, ve Gizem Özdemir. 2018. "Yalnızlık Duygusunun Akıllı Telefon Bağımlılığına Etkisi". *OPUS International Journal of Society Researches* 8(1):88-107. doi: 10.26466/opus.382285.

Necipoglu, Dilay, Hatice Bebiş, ve E. Ümit Seviğ. 2019. "Dezavantajlı Gruplar (Göçmen, Mülteci, Sığınmacı, Gey, Lezbiyen, Mahkumlar...) ve Kültürel Yaklaşım". *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Hemşireliği - Özel Konular* 5(3):68-75.

Noyan, Cemal, Asli Darcin, Serdar Nurmedov, Onat Yılmaz, ve Nesrin Dilbaz. 2015. "Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin Kısa Formunun üniversite öğrencilerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması". *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 16:73-81. doi: 10.5455/apd.176101.

Okumuşoğlu, Sultan. 2017. "Sosyal Baskınlık Yöneliminin Kişilik Özellikleri ile İlişkisi". *Ulakbilge Dergisi* 5(12):881-95. doi: 10.7816/ulakbilge-05-12-08.

Pratto, F., L. M. Stallworth, ve J. Sidanius. 1997. "The gender gap: differences in political attitudes and social dominance orientation". *The British Journal of Social Psychology* 36 (Pt 1):49-68. doi: 10.1111/j.2044-8309.1997.tb01118.x.

Sağır, Adem, ve Hasan Eraslan. 2019. "Akıllı Telefonların Gençlerin Gündelik Hayatlarına Etkisi: Türkiye'de Üniversite Gençliği Örneği". *OPUS International Journal of Society Researches* 10(17):48-78. doi: 10.26466/opus.515339.

Sidanius, Jim, ve Felicia Pratto. 2001. *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression*. USA: Cambridge University Press.

Sidanius, Jim, Felicia Pratto, ve Lawrence Bobo. 1996. "Racism, conservatism, Affirmative Action, and intellectual sophistication: A matter of principled conservatism or group dominance?" *Journal of Personality and Social Psychology* 70:476-90. doi: 10.1037/0022-3514.70.3.476.

Swiątek, Agata Hiacynta, Małgorzata Szczesniak, Blanka Aleksandrowicz, Daria Zaczowska, Weronika Wawer, ve Małgorzata Ścisłowska. 2023. "Problematic Smartphone Use and Social Media Fatigue: The Mediating Role of Self-Control". *Psychology Research and Behavior Management* 16:211-22. doi: 10.2147/PRBM.S389806.

Szudek, Andrew, Kathryn Hill, ve Joanna Edwards, ed. 2022. *Simply Psychology*. GB: Dorling Kindersley Ltd.

Tekinarslan, Erkan, ve Melih Derya Güner. 2011. "Problematic Internet Use among Turkish University Students: A Multidimensional Investigation Based on Demographics and Internet Activities". *Journal of Human Sciences* 8(1):1028-51.

Trinidad, Jose Eos. 2023. "Meaning-Making, Negotiation, and Change in School Accountability, Or What Sociology Can Offer Policy Studies". *Sociological Inquiry* 93(1):153-78. doi: 10.1111/soin.12485.

Tutgun-Ünal, Aylin, ve Veysel Bozkurt. 2020. "Sosyal Medya Bağımlılığı Belirtileri Üzerine Etki Eden Faktörler". Ss. 193-221 içinde *Bilişim Teknolojileri ve İletişim: Birey ve Toplum Güvenliği*, editör M. Şeker, Y. Bulduklu, ve C. Korkut. Türkiye Bilimler Akademisi.

Usán Supervía, Pablo, Carlos Salavera Bordás, ve Alberto Quílez Robres. 2022. "The Mediating Role of Self-Esteem in the Relationship Between Resilience and Satisfaction with Life in Adolescent Students". *Psychology Research and Behavior Management* 15:1121-29. doi: 10.2147/PRBM.S361206.

Varol, Onur. 2023. "Çevrimiçi manipülasyon nasıl incelenmeli ve yorumlanmalı". Sarkaç. Geliş tarihi 21 Nisan 2023 (<https://sarkac.org/2023/03/cevrimici-manipulasyon-nasil-incelenmeli-ve-yorumlanmalı/>).

Walker, Ruth, Ashlyn Moraine, Hannah Osborn, Kristen Black, Asia Palmer, Kendra Scott, Leigh Humphrey, Julie Madden, ve Erin Prince. 2022. "Exploring Diversity with Statistics: Step-by-step JASP Guides". Open Textbooks. Open Textbooks.